

SBÍRKA ZÁKONŮ

ČESKÁ REPUBLIKA

Částka 16

Rozeslána dne 3. února 2016

Cena Kč 45,-

O B S A H:

43. Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 75/2010 Sb., o opatřeních k zabezpečení ochrany proti zavlékání a šíření hádátka bramborového a hádátka nažloutlého a o změně vyhlášky č. 332/2004 Sb., o opatřeních k zabezpečení ochrany proti zavlékání a šíření původce rakoviny bramboru, hádátka bramborového a hádátka nažloutlého
 44. Nález Ústavního soudu ze dne 19. listopadu 2015 sp. zn. Pl. ÚS 10/15 ve věci návrhu na vyslovení protiústavnosti § 72 odst. 1 věty první zákona č. 94/1963 Sb., o rodině
-

43

VYHLÁŠKA

ze dne 27. ledna 2016,

kteřou se mění vyhláška č. 75/2010 Sb., o opatřeních k zabezpečení ochrany proti zavlékání a šíření hádátka bramborového a hádátka nažloutlého a o změně vyhlášky č. 332/2004 Sb., o opatřeních k zabezpečení ochrany proti zavlékání a šíření původce rakoviny bramboru, hádátka bramborového a hádátka nažloutlého

Ministerstvo zemědělství stanoví podle § 88 odst. 2 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 249/2008 Sb. a zákona č. 279/2013 Sb., (dále jen „zákon“) k provedení § 88 odst. 1 písm. b) zákona:

Čl. I

Vyhláška č. 75/2010 Sb., o opatřeních k zabezpečení ochrany proti zavlékání a šíření hádátka bramborového a hádátka nažloutlého a o změně vyhlášky č. 332/2004 Sb., o opatřeních k zabezpečení ochrany proti zavlékání a šíření původce rakoviny bramboru, hádátka bramborového a hádátka nažloutlého, se mění takto:

1. V § 2 písm. a) se slova „*Lycopersicon lycopersicum* (L.) Karsten ex Farw.“ nahrazují slovy „*Solanum lycopersicum* L.“.

2. V § 3 odstavec 4 zní:

„(4) Průzkum podle odstavců 1 až 3 zajišťuje množitel rozmnožovacího materiálu bramboru, pěstitel farmářské sadby bramboru nebo pěstitel rostlin určených k pěstování uvedených v příloze č. 1 k této vyhlášce na své náklady, včetně včasného dodání vzorků do místa jejich rozboru. Odběr půdních vzorků se provádí pod přímým dohledem pracovníka Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského (dále jen „Ústav“), který odebrané vzorky zapečetí úřední plombou.“

3. V § 3 odst. 6 a 8, § 4 odst. 1 až 3, § 5, 6, § 7 odst. 1, § 9 odst. 1 a 2 a v příloze č. 7 bodech 2 a 4 se slova „rostlinolékařská správa“ nahrazují slovem „Ústav“.

4. V § 3 odstavec 7 včetně poznámky pod čarou č. 6 zní:

„(7) Ústav potvrzuje rezistenci proti patotypům

hádátka, které jsou uvedeny v příloze č. 4 k této vyhlášce, a to u odrůd a novošlechtění bramboru přihlášených do zkoušek odrůd bramboru pro registraci, prováděných Ústavem na základě zákona o oběhu osiva a sadby⁶⁾.

⁶⁾ § 30 zákona č. 219/2003 Sb., ve znění zákona č. 178/2006 Sb.“.

5. V § 3 odst. 8, § 4 odst. 4, § 7 odst. 3 a v § 8 odst. 3 se slova „Rostlinolékařská správa“ nahrazují slovem „Ústav“.

6. V § 4 odst. 4 se slova „rostlinolékařské správě“ nahrazují slovem „Ústavu“.

7. V § 5 odst. 2 písm. a), § 7 odst. 2 písm. c) bodu 1.2, § 8 odst. 3 a 4, § 9 odst. 1 písm. b) a v příloze č. 8 části A bodu 4 se slova „rostlinolékařské správy“ nahrazují slovem „Ústavu“.

8. V § 5 odst. 2 se na konci písmene a) za čárku doplňuje slovo „nebo“ a písmeno b) se zrušuje.

Dosavadní písmeno c) se označuje jako písmeno b).

9. V § 7 odst. 2 písm. c) bodu 2, § 8 odst. 2 a v § 8 odst. 5 písm. a) se slova „rostlinolékařskou správou“ nahrazují slovem „Ústavem“.

10. V § 7 odst. 2 písm. c) bodu 2 se slova „územně příslušnému pracovišti rostlinolékařské správy“ nahrazují slovem „Ústavu“.

11. V § 7 odstavec 4 zní:

„(4) Na ostatních pozemcích, popřípadě v ostatních objektech v karanténním území se v roce následujícím po roce zjištění výskytu hádátka nesmí pěstovat rozmnožovací materiál bramboru. V dalších letech se na těchto pozemcích mohou pěstovat jen odrůdy bramboru rezistentní proti v místě se vyskytujícímu patotypu hádátka, ale ne častěji na tomtéž

pozemku než jednou za 4 roky [§ 76 odst. 1 písm. a) zákona].“.

12. V § 7 se odstavec 7 zrušuje.

13. V příloze č. 1 bodě 1 se slova „*Lycopersicon lycopersicum* (L.) Karsten ex Farw.“ nahrazují slovy „*Solanum lycopersicum* L.“ a tečka za slovy „*Solanum melongena* L.“ se zrušuje.

14. V příloze č. 2 bodu 1 se na konci textu písmene a) doplňují slova „ ; velikost standardního objemu odebraného vzorku se při menší výměře pozemku nemění“.

15. V příloze č. 2 bodu 7 se číslo „100“ nahrazuje číslem „200“.

16. V příloze č. 4 se doplňuje nadpis, který zní: „**Testování a hodnocení rezistence odrůd brambor**“.

17. V příloze č. 4 části B se bod 17 zrušuje.

Dosavadní body 18 a 19 se označují jako body 17 a 18.

18. V příloze č. 4 části B bodu 17 se za slova „náchylná k“ vkládá slovo „danému“ a za slovo „pa-

totypu“ se vkládají slova „(tzn. dosahuje v tabulce podle části A počtu 1 či 2 bodů),“.

19. V příloze č. 6 části C se slova „územně příslušné pracoviště rostlinolékařské správy“ nahrazují slovem „Ústav“.

20. V příloze č. 7 bodu 1 se slova „územně příslušného pracoviště rostlinolékařské správy“ nahrazují slovem „Ústavu“.

21. V příloze č. 8 bodech 2 a 4 se slova „územně příslušným pracovištěm rostlinolékařské správy“ nahrazují slovem „Ústavem“.

22. V příloze č. 8 bodu 4 větě první se zrušuje čárka za slovem „místa“.

23. V příloze č. 8 se bod 6 zrušuje.

24. V příloze č. 8 části A ve větě poslední se slova „1 až 6“ nahrazují slovy „1 až 5“.

Čl. II Účinnost

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem 1. března 2016.

Ministr:

Ing. Jurečka v. r.

44**N Á L E Z****Ústavního soudu****Jménem republiky**

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 10/15 dne 19. listopadu 2015 v plénu složeném z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy, Vladimíra Kůrky, Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj), Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové, Davida Uhlíře a Jiřího Zemánka o návrhu I. senátu Ústavního soudu na vyslovení protiústavnosti § 72 odst. 1 věty první zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, za účasti Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení a vlády České republiky jako vedlejší účastnice řízení,

takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

1. Dne 12. 10. 2014 Ústavní soud obdržel ústavní stížnost L. P. (dále jen „stěžovatel“), namítajícího porušení jeho základních práv v řízení, ve kterém soudy zamítly jeho návrh na zrušitelné osvojení syna jeho družky (dále také jen „nezletilý“) s odůvodněním, že takové osvojení zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o rodině“) nepřipouští.
2. I. senát Ústavního soudu, jemuž byla stížnost dle rozvrhu práce přidělena, podle ustanovení § 78 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) svým usnesením sp. zn. I. ÚS 3283/14 ze dne 14. 4. 2015 řízení o ústavní stížnosti přerušil a podal návrh plénu Ústavního soudu na vyslovení rozporu ustanovení § 72 odst. 1 věty první zákona o rodině s ústavním pořádkem.

I.

Vymezení věci a předchozí průběh řízení

3. Stěžovatel podal dne 22. 4. 2013 Okresnímu soudu v Chebu návrh na osvojení syna své družky, kterému je nyní 13 let. Stěžovatel s družkou žije ve stabilním svazku již přes deset let.
4. Ze zprávy Městského úřadu v Aši jako orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který byl v řízení před obecnými soudy opatrovníkem nezletilého, vypracované na žádost okresního soudu vyplývá, že stěžovatel žije ve společné domácnosti s matkou dítěte, nezletilým a dalším dítětem, které má společně s matkou nezletilého. Biologický otec se o nezletilého nezajímá a neplatí výživné. Nezletilý potvrdil, že osvojení je jeho výslovným přáním, protože stěžovatele od malička považuje za svého otce. Proto chce, aby stěžovatel byl jako jeho otec zapsán v rodném listu, a chce mít se stěžovatelem a se svým polorodým bratrem stejné příjmení. Matka nezletilého uvedla, že návrh byl podán hlavně na popud nezletilého. Opatrovník také kontaktoval právního otce nezletilého, který s návrhem předběžně souhlasil. Opatrovník tedy vzhledem k souhlasu všech zainteresovaných osob doporučil, aby soud návrhu

vyhověl. Rozsudkem zmíněného okresního soudu č. j. 18 Nc 1055/2013-9 ze dne 16. 8. 2013 bylo určeno, že pro nezáměr otce není třeba jeho souhlasu s osvojením nezletilého R.

5. Rozsudkem č. j. 18 Nc 1054/2013-56 ze dne 12. 12. 2013 okresní soud návrh na osvojení zamítl. Z provedených důkazů okresní soud zjistil, že stěžovatel je způsobilý k osvojení, otec se o syna příliš nezajímá a výživné neplatí. Nezletilý se vyjádřil před soudem tak, že chce zůstat se stěžovatelem, kterého oslovuje „tati“, a chce se po něm jmenovat. Podle okresního soudu tak byly splněny některé podmínky pro osvojení, avšak nikoliv podmínka, že jako společné dítě mohou někoho osvojit jen manželé, jak stanovuje § 66 odst. 1 zákona o rodině. Dle názoru okresního soudu zákon nedává možnost osvojení v daném případě, kdy nejde o osvojení osamělou osobou v tom smyslu, že by osvojitel byl fakticky jediným rodičem, ale kdy by naopak stěžovatel nahradil jen vztah otce, zatímco rodičovský vztah matky by zůstal. Na tom nic nemění ani forma osvojení, neboť dotčená zákonná ustanovení se týkají osvojení obecně, navíc je uvedený závěr nepřímou potvrzován i ustanoveními o novém příjmení dítěte, které nese příjmení osvojitele, pokud je osamělou osobou, nebo společné příjmení dětí manželů, na kterém se tito dohodli, pokud je osvojitelem manžel matky.

6. Proti výše uvedenému rozsudku okresního soudu podal stěžovatel odvolání. K jednání odvolacího soudu byli stěžovatel i matka nezletilého řádně předvoláni, ale z pracovních důvodů se omluvili. Jednání odvolacího soudu se nezúčastnil ani opatrovník nezletilého, který ponechal rozhodnutí o odvolání na zvážení soudu. Krajský soud v Plzni pak svým rozsudkem č. j. 56 Co 65/2014-72 ze dne 24. 6. 2014 prvoinstanční rozhodnutí potvrdil, neboť se ztotožnil s právním názorem okresního soudu.

7. K dotazu Ústavního soudu, proč neuzavře s matkou manželství či zda se pokusili o změnu příjmení nezletilého, stěžovatel uvedl, že uzavření či neuzavření manželství je jen jejich právem. O změnu příjmení usilovali, ale matričním úřadem jim bylo sděleno, že bez souhlasu biologického otce nelze změnu provést.

8. První senát Ústavního soudu dospěl k názoru, že ústavní stížností napadená rozhodnutí obecných soudů se jeví jako porušující právo stěžovatele na ochranu rodinného života, zaručené čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a též jako rozporná s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle kterého „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány“. Zároveň však podle I. senátu Ústavního soudu nebylo možno ústavní stížnosti bez dalšího vyhovět, neboť obecné soudy postupovaly v souladu s ustanovením § 72 odst. 1 věty první zákona o rodině, jež osvojení dítěte družky v důsledku vylučuje. Podle tohoto ustanovení „osvojením zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou“. V případě osvojení nezletilého stěžovatelem by tak zanikl právní vztah mezi nezletilým a jeho matkou, což jednak stěžovatel ani nepožaduje a jednak by to bylo v rozporu se zájmy a právy nezletilého i jeho matky. Senát Ústavního soudu proto citované ustanovení zákona o rodině považuje za rozporné s čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Přitom vzal v potaz, že doktrinární práce a komentářová literatura od začátku účinnosti zákona o rodině podporují výklad, že osvojení dítěte partnera je možné pouze za existence manželství (viz např. Češka, Z. a kol. Československé rodinné právo. Praha: Panorama, 1985, s. 154; Hrušáková, M. a Králíčková, Z. České rodinné právo. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1998, s. 237; či Dvořák, J., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 110). Proto I. senát podal návrh, aby plénum Ústavního soudu vyslovalo, že ustanovení § 72 odst. 1 věty první zákona o rodině bylo v rozporu s ústavním pořádkem.

II.

Argumentace stran

9. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém vyjádření pouze uvedla, že napadené ustanovení zákona o rodině obsahoval již vládní návrh zákona z roku 1963, který byl řádně schvá-

len tehdejšími Národním shromážděním dne 4. 12. 1963. Od té doby nebylo napadené ustanovení novelizováno.

10. Senát Parlamentu České republiky konstatoval, že napadené ustanovení bylo součástí již původního znění zákona o rodině z roku 1963, z čehož vyplývá, že na jeho schválení se nepodílel. Zároveň uvedl, že návrhem vznesená otázka nebyla v rámci Senátu předmětem diskuze ani při projednávání novel zákona o rodině, ani při projednávání nového občanského zákoníku.

11. Vláda ve svém vyjádření k návrhu poukázala na některé souvislosti návrhu a relevantních rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) a vrcholných národních soudů některých evropských zemí. Upozornila, že v oblasti osvojení druhým rodičem (tzv. second-parent adoption) neexistuje v Evropě jednotná praxe, neboť část států umožňuje osvojení druhem či družkou rodiče, zatímco jiné státy tento druh osvojení vyhražují manželským párům. V této souvislosti vláda odkázala i na případ revidované Evropské úmluvy o osvojení dětí. K samotné tvrzené protiústavnosti napadeného ustanovení zákona o rodině vláda zaujala neutrální postoj s vědomím, že se jedná o mimořádně citlivé téma, které může mít dopad na vnímání tradičních společenských a rodinných vazeb.

12. V případě vyhovění návrhu by podle vlády bylo nutno vyřešit několik otázek. Umožnění osvojení druhovi či družce rodiče dítěte bez podmínky manželství otvírá otázky spojené s kvalitou vztahu, který není „podložen“ existujícím manželstvím. Bylo by nutné vyřešit, jak bude posuzována trvalost a stabilita vztahu rodiče a jeho druha, aby bylo ověřeno, že dítě získá potřebné zázemí a nebude v blízké době vystaveno dalšímu tlaku v podobě rozchodu rodiče a jeho druha. Vláda upozornila, že nyní probíhá diskuze o umožnění osvojení druhým rodičem nesezdaným párům ve Švýcarsku a v rámci ní jsou kladeny otázky stanovení minimální délky existence vztahu mezi rodičem a druhem či družkou a dítětem nebo způsobu prokazování délky vedení společné domácnosti.

13. Veřejná ochránkyně práv se rozhodla do řízení nevstoupit.

III.

Hodnocení Ústavního soudu

A. Ústavní konformita legislativního procesu

14. Podle ustanovení § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zjišťuje Ústavní soud v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů, zda napadený zákon (nebo jiný právní předpis) byl přijat a vydán v mezích Ústavou České republiky stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Napadené ustanovení bylo součástí původního znění zákona o rodině z roku 1963, přičemž od té doby nedoznalo jeho znění žádné změny. Posouzení legislativního procesu by tedy znamenalo posuzovat soulad s již neplatnými ústavními předpisy platnými v době přijetí zákona. Vycházejí z ustanovení § 66 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, podle kterého je nepřijatelný návrh, jestliže ústavní zákon, s nímž je podle návrhu přezkoumávaný předpis v rozporu, pozbyl před doručením návrhu Ústavnímu soudu platnosti, Ústavní soud uvádí, že v případě právních předpisů vydaných před nabytím účinnosti Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) dne 1. 1. 1993 je oprávněn přezkoumávat pouze jejich obsahový soulad se stávajícím ústavním pořádkem, nikoliv však ústavnost procedury jejich vzniku a dodržení normotvorné kompetence. Z tohoto důvodu nemohl Ústavní soud posuzovat uvedenou proceduru ani v této věci [viz shodně nálezný sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. 7. 2010 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.), bod 22].

B. Přijatelnost návrhu

15. Ústavní soud úvodem uvádí, že návrh I. senátu považuje za podaný oprávněným subjektem a přijatelný.

16. Podle ustanovení § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, dojde-li senát v souvislosti s rozhodováním o ústavní stížnosti k závěru, že jednotlivá ustanovení zákona, jejichž uplatněním nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, jsou v rozporu s ústavním zákonem, řízení přeruší a podá návrh plénu na zrušení takového právního předpisu podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy.

17. Takovému postupu nebrání, pokud daný zákon již pozbyl platnosti. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/2000 ze dne 10. 1. 2001 (N 5/21 SbNU 29; 78/2001 Sb.) Ústavní soud dovodil, že v případě konkrétní kontroly norem, které již pozbyly platnosti, vyvolané návrhem obecného soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy nelze aplikovat ustanovení § 66 a 67 zákona o Ústavním soudu, ale přímo čl. 95 odst. 2, resp. čl. 95 odst. 1 Ústavy, podle kterého soudce obecného soudu není oprávněn sám posoudit soulad zákona s ústavním pořádkem. Tato judikatura byla naposledy potvrzena v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/10 ze dne 17. 9. 2013 (N 164/70 SbNU 525; 466/2013 Sb.), bodu 22. Ke stejnému závěru je nutno dospět, i pokud k názoru o protiústavnosti ustanovení již neplatného, ale v dané věci aplikovaného zákona dospěje senát Ústavního soudu při rozhodování o ústavní stížnosti, neboť ani ten není oprávněn sám vyslovit nesoulad zákona s ústavním pořádkem. Tato pravomoc náleží pouze plénu Ústavního soudu.

C. Právní úprava a obecné principy relevantní v posuzovaném případě

18. Celé ustanovení § 72 zákona o rodině, jehož věta první odstavce 2 je posuzována, zní:

„(1) Osvojením zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou. Zanikají také práva a povinnosti opatrovníka, popřípadě poručníka, který byl ustanoven, aby za rodiče tato práva a povinnosti vykonával.

(2) Je-li osvojitel manželem jednoho z rodičů osvojence, nedotýká se osvojení vztahů mezi osvojencem a tímto rodičem i jeho příbuznými.“

Od 1. 1. 2014 je toto ustanovení nahrazeno ustanovením § 833 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, které zní:

„(1) Osvojením zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou, jakož i práva a povinnosti z tohoto poměru vyplývající. Zanikají také práva a povinnosti opatrovníka, popřípadě poručníka, který byl jmenován, aby za rodiče tato práva a povinnosti vykonával.

(2) Je-li osvojitel manželem jednoho z rodičů osvojence, nedotýká se osvojení příbuzenského poměru mezi osvojencem a tímto rodičem i jeho příbuznými, ani práv a povinností vyplývajících z tohoto poměru.“

19. Osvojení dětí se dotýkají zejména dvě mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána. První z nich je Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení přijatá dne 29. 5. 1993 v Haagu, která byla vyhlášena pod číslem 43/2000 Sb. m. s. Ta sice ve své kapitole II rámcově upravuje podmínky osvojení, ale otázky osvojení druhým rodičem se ani nedotýká. Bližší podmínky osvojení upravuje Evropská úmluva o osvojení dětí přijatá dne 24. 4. 1967 ve Štrasburku, která byla vyhlášena pod číslem 132/2000 Sb. m. s. Ve svém článku 10 odst. 2 stanoví, že osvojením jakákoli práva a povinnosti téhož druhu existující mezi osvojencem a jeho otcem nebo matkou nebo jakoukoli osobou nebo orgánem přestanou existovat. Nicméně zákon může stanovit, že manžel (manželka) osvojitele si zachová svá práva a povinnosti ve vztahu k osvojenci, jestliže ten je jejím manželským, nemanželským anebo adoptovaným dítětem. V revidované Evropské úmluvě o osvojení dětí přijaté dne 27. 11. 2008 ve Štrasburku ustanovení čl. 7 odst. 2 připouští, že smluvní státy mohou rozšířit působnost této úmluvy i na heterosexuální páry, které žijí společně ve stabilním vztahu. Ustanovení čl. 11 odst. 2 sice stanoví, že vztahy mezi rodičem, jenž je partnerem osvojitele, a jeho osvojovaným dítětem by měly zůstat zachovány, ať již byl jejich vztah registrován či nikoli, ale s podmínkou, nestanoví-li zákon jinak. Tato revidovaná úmluva dosud nebyla Českou republikou ratifikována.

20. ESLP se již opakovaně zabýval osvojením dítěte druhým (sociálním) rodičem, který má již s dítětem vytvořenu sociální vazbu srovnatelnou s vazbou rodičovskou. Jednalo se však o případy, kdy soudy osvojení povolily, nebo o osvojení homosexuálními páry. Pro Ústavním soudem řešenou věc lze

zřejmě za zásadní považovat rozhodnutí velkého senátu ve věci *X a další proti Rakousku* ze dne 19. 2. 2013 č. 19010/07. V § 136 tohoto rozhodnutí ESLP zdůraznil, že čl. 8 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod nezavazuje členské státy k rozšíření práva na osvojení druhým rodičem na páry, které neuzavřely manželství. Odkázal přitom i na svou předchozí judikaturu, kde vyslovil stejné závěry (rozhodnutí ve věci *Gas a Dubois proti Francii* ze dne 15. 3. 2012 č. 25951/07, § 66 až 69, a rozhodnutí ve věci *Emonet a další proti Švýcarsku* ze dne 13. 12. 2007 č. 39051/03, § 79 až 88).

21. Ústavní soud se sice již několikrát zabýval institutem osvojení, avšak vždy ve zcela jiných souvislostech. Jednalo se zejména o případy osvojení, v nichž obecný soud vyslovil, že k osvojení dítěte není třeba souhlasu jeho rodičů. Dosud však Ústavní soud neměl příležitost zabývat se otázkou osvojení dítěte druhem či družkou jednoho z rodičů, při němž má být nahrazen či doplněn pouze druhý z rodičů a kde již vznikl vztah mezi osvojencem a osvojitelem (tzv. sociální rodič). Tento druh osvojení bude Ústavní soud dále označovat jako „osvojení druhým rodičem“ (jde o překlad běžně užívaného anglického pojmu „*second-parent adoption*“).

22. Mezi dítětem (potenciálním osvojencem) a sociálním rodičem (potenciálním osvojitelem) již zpravidla existuje rodinný život. Právo na ochranu rodinného života chráněné čl. 10 odst. 2 Listiny dopadá na široký okruh právních vztahů. Ústavní soud uznává, že povaha vztahů mezi rodiči a dětmi není primárně právní. Vychází přitom i z judikatury ESLP, podle které pod definici rodinného života dle čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „evropská Úmluva“) spadají i faktické vztahy mezi osobami, které jsou dlouhodobé a stálé, aniž by formálně šlo o vztahy příbuzenské nebo o manželství či o vztahy formálně státem uznané.

23. Ústavní soud rovněž dlouhodobě zdůrazňuje nutnost zohlednění nejlepšího zájmu dítěte při jakékoli činnosti týkající se dítěte, včetně soudního rozhodování [viz např. nález sp. zn. Pl. ÚS 23/02 ze dne 30. 6. 2004 (N 89/33 SbNU 353; 476/2004 Sb.); nález sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. 7. 2010 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.), bod 29; nález sp. zn. IV. ÚS 3305/13 ze dne 15. 10. 2014; nález sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014 (N 110/73 SbNU 739); či nález sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59)]. Tato povinnost vyplývá z čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.), podle kterého nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.

24. V § 68 výše citovaného rozhodnutí ve věci *Gas a Dubois proti Francii* ESLP připomněl, že již v minulosti uvedl, že manželství uděluje těm, kteří ho uzavřou, specifický status. Výkon práva uzavřít manželství je chráněn čl. 12 evropské Úmluvy a nese s sebou sociální, osobní a právní důsledky.

25. Český právní řád v souladu s výše uvedeným poskytuje manželství onen specifický status odlišující jej od soužití nesezdaných párů. Zákon o rodině věnoval manželství hned ustanovení § 1. Občanský zákoník začíná část druhou o rodinném právu prakticky totožným ustanovením o manželství (§ 655). Jako příklady specifického statusu manželství lze v rodinném právu připomenout vzájemnou vyživovací povinnost manželů (§ 91 zákona o rodině, § 697 občanského zákoníku), dokonce i rozvedených manželů (§ 93 zákona o rodině, § 760 a násl. občanského zákoníku), možnost vzájemného zastupování manželů (§ 21 zákona o rodině, § 696 občanského zákoníku), první domněnku otcovství (§ 51 zákona o rodině, § 776 občanského zákoníku) a zvláštní režim rozvodu manželství vyžadující splnění několika podmínek (§ 24 a násl. zákona o rodině, § 755 a násl. občanského zákoníku). Manžel je na rozdíl od nesezdaného druha upřednostněn i v dědickém právu, a to zařazením do první skupiny (třídy) dědiců (§ 473 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinného do 31. 12. 2013 – dále jen „obč. zák.“, § 1635 občanského zákoníku). Zcela zvláštní úpravě podléhají majetkové vztahy manželů (§ 143 a násl. obč. zák., § 708 a násl. občanského zákoníku). Rovněž nájemní vztahy manželů k bytu byly a jsou upraveny samostatně (§ 703 a násl. obč. zák., § 743 a násl. a § 766 a násl. občanského zákoníku).

26. Co však Ústavní soud považuje ve vztahu k posuzované věci za ještě důležitější, je právní úprava zajišťující postavení dítěte v případě rozvratu vztahu jeho rodičů. Ustanovení § 25 a 26 zákona o rodině zajišťovala, že manželství nemůže být rozvedeno, dokud nebudou soudně upraveny práva a povinnosti rodičů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu. Obdobná úprava je nyní v § 755 odst. 3 a § 906 občanského zákoníku. Zákon o rodině ve svém ustanovení § 50 a občanský zákoník ve svém ustanovení § 908 zakotvily možnost soudu rozhodnout i bez návrhu o úpravě poměrů dítěte, nežijí-li rodiče spolu a nedohodnou-li se.

D. Aplikace obecných principů na nyní projednávaný případ

27. Nejprve se Ústavní soud musel zabývat možností takového ústavně konformního výkladu napadeného ustanovení, který by umožňoval případné osvojení druhým rodičem i u nesezdaného páru. Text ustanovení § 72 zákona o rodině je však jednoznačný. K zániku vzájemných práv a povinností mezi osvojencem a původní rodinou (resp. jedním z rodičů) nedochází výlučně v případě, je-li osvojitel manželem jednoho z rodičů osvojence. Jiný výklad by byl zcela v rozporu s výslovným zněním zákona.

28. Jak již bylo shora uvedeno, I. senát Ústavního soudu byl konfrontován se situací, v níž ve prospěch povolení osvojení druhým rodičem dítěte nasvědčovala kvalita vztahu mezi ním a druhem matky jako sociálním rodičem, kvalita vztahu biologické matky a sociálního rodiče domáhajícího se osvojení (desetiletý vztah pečetený společným dítětem) i jednoznačně vyjádřené přání dítěte a jeho zájem mít otce, který se o něj stará a zabezpečuje jej (na rozdíl od biologického otce neprojevujícího o dítě zájem). Proto je návrhem I. senátu napadána ústavnost minulé (potažmo i současné) úpravy osvojení druhým rodičem v případě, že osvojitel není manželem jednoho z rodičů, ale pouze jeho druhem či družkou. Takové osvojení je sice teoreticky možné, ale v matrice dojde k výmazu obou biologických rodičů dítěte, tedy i druha či družky osvojitele.

29. Argumentace I. senátu Ústavního soudu spočívá především v tom, že napadené ustanovení zákona neumožňuje individuálně posoudit nejlepší zájem dítěte. Neumožňuje nahradit nefunkčního rodiče rodičem funkčním. Zasahuje tak do práva stěžovatele na ochranu rodinného života (čl. 10 odst. 2 Listiny) a je také v rozporu s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

30. Jak vyplývá z bodů 19 a 20 tohoto nálezu, mezinárodní smlouvy i rozhodovací praxe ESLP (viz výše citovaná rozhodnutí ve věcech *X a další proti Rakousku*, *Gas a Dubois proti Francii* a *Emonet a další proti Švýcarsku*) plně respektují právo jednotlivých států přijmout takovou úpravu osvojení, jaká je právě nyní předmětem posouzení Ústavním soudem. Zvláště ESLP se opakovaně vyslovil tak, že na právní úpravu, která neumožňuje osvojení druhým rodičem u nesezdaných párů, nelze pohlížet jako na zásah do rodinného života.

31. Za důvod pro výlučnou možnost osvojení druhým rodičem pouze v případě sezdaných párů lze považovat požadavek na stabilitu partnerského vztahu, která má skýtát i vyšší záruku stability výchovného prostředí pro dítě. Takový požadavek jistě sleduje nejlepší zájem dítěte. Naskýtá se však otázka, zda je manželství stále určitou zárukou stabilního vztahu. Zda tedy může tento požadavek ospravedlnit napadenou právní úpravu osvojení.

32. Zákon o rodině byl přijat v roce 1963, kdy míra rozvodovosti byla menší než 20 % (Možný, I. Rodina a společnost. Praha: Slon, 2006, s. 267). V roce 2013 dosahovala již 49 % (Statistika a My, č. 10/2013). Společný život partnerů bez formálního uzavření manželství se stává ve společnosti stále častějším. Podle údajů Českého statistického úřadu 11 % českých úplných rodin v roce 2011 tvořila takzvaná faktická, čili formálně neuzavřená manželství (Statistika a My, č. 7–8/2013). Je zřejmé, že se stoupající rozvodovostí klesá stabilita manželství. O stabilitě a délce trvání soužití nesezdaných párů však statistická data schází. Nelze tedy porovnávat stabilitu manželského soužití, kde máme

k dispozici jednoznačná data, se soužitím bez jakýchkoli formalit a bez jakékoli evidence. Z toho zřejmě vycházel i zákonodárce při přijímání občanského zákoníku. Ten byl přijat v roce 2012 a v důvodové zprávě je výslovně uvedeno: „Trvalost manželství je třeba chápat jako naprosto nezbytný atribut, který manželství odlišuje (kromě zákonné regulace) od stavů či poměrů, které jsou předem uvažovány jako krátkodobé, přechodné.“ (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky; důvodová zpráva k § 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362/0).

33. Ústavní soud je dalek toho, aby jakkoli určoval lidem, v jakém svazku spolu mají žít. To je jistě právem každého jednotlivce. V tomto případě je však nutno posoudit, zda idea, že manželství skýtá záruku trvalého soužití muže a ženy a že poskytuje dítěti větší ochranu (jistotu), může odůvodnit napadenou právní úpravu. Na jedné straně zde stojí páry, které formalizovaným způsobem projevily svou vůli žít trvale spolu a podrobit se zvláštnímu právnímu režimu dopadajícímu na manželství – viz bod 25 tohoto nálezu. A nejedná se jen o výhody. Manželství lze rozvést jen soudním rozhodnutím, soud musí rozhodnout i o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů (viz bod 26), rozvod provází i nutnost majetkového vyrovnání apod. Na straně druhé stojí páry, které se žádnému režimu nepodřídily. A jak vyplývá z bodu 26 tohoto nálezu, poskytuje manželství dítěti vyšší míru jistoty. Při každém rozvodu manželství musí být soudem rozhodnuto (byť i jen schválením dohody rodičů), kdo bude o dítě nadále pečovat a jak bude zajištěna jeho výživa. Přitom musí soud vycházet z nejlepšího zájmu dítěte. Naproti tomu při rozchodu nesezdaných rodičů soud o těchto poměrech dítěte rozhoduje prakticky jen na návrh. Řízení sice soud může zahájit i sám, ale nejprve se o potřebě takové úpravy musí dozvědět. V praxi tak může docházet a rovněž i dochází k situacím, kdy po rozchodu rodičů pobírá dítě nepřiměřeně nízké a případně i žádné výživné.

E. Závěr

34. Na základě výše uvedeného dospěl Ústavní soud k závěru, že napadená právní úprava sice stanoví omezení pro nesezdané páry, ale toto omezení je dostatečně odůvodněno předpokladem vyšší míry stability manželských párů a zejména lepším zajištěním poměrů dítěte, dojde-li k ukončení soužití jeho rodičů. Tato úprava tedy sleduje nejlepší zájem dítěte.

35. Předkládající senát Ústavního soudu argumentoval i zásahem do rodinného života. Ani zde Ústavní soud neshledal napadenou právní úpravu za rozpornou s článkem 10 odst. 2 Listiny. Na konkrétním případě stěžovatele Ústavní soud přiblíží jiná řešení postavení nezletilého dítěte umožňující dosáhnout obdobných výsledků jako u osvojení. Do soužití rodiny stěžovatele nikdo nezasahuje. Je zřejmé, že tak nečiní ani biologický otec dítěte, který se o ně nezajímá. V případě obav z jeho zásahu bylo a je možno využít omezení rodičovské zodpovědnosti (§ 44 odst. 2 zákona o rodině a § 870 občanského zákoníku). Je-li přáním dítěte (a možná i hlavní motivací k osvojení) nést stejné příjmení jako ostatní členové rodiny, takové změny lze dosáhnout i bez souhlasu biologického otce, jehož souhlas nahradí soud (§ 49 zákona o rodině a § 877 občanského zákoníku). Této možnosti se však rodina stěžovatele ani nepokusila využít. Přitom lze předpokládat její úspěch, když soud již pravomocně rozhodl, že dokonce není potřeba souhlasu otce s osvojením. Tím spíše lze předpokládat souhlas soudu se změnou příjmení. Zákon tedy poskytoval a stále poskytuje pro nezletilé dítě a jeho faktickou rodinu nástroje umožňující soužití rodiny a naplnění přání dítěte. Opět je nutno připomenout, že právo osvojit či právo být osvojen není základním právem chráněným ústavním pořádkem či mezinárodními smlouvami.

36. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že napadená právní úprava není v rozporu s čl. 10 odst. 2 Listiny ani s článkem 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Změna této úpravy a případné umožnění osvojení druhým rodičem u nesezdaného páru jsou plně v kompetenci zákonodárce. Zde je vhodné citovat ze souhlasného stanoviska soudce Costy, ke kterému se připojil soudce Spielmann v již výše zmíněném rozhodnutí ve věci *Gas a Dubois proti Francii*: „... existují oblasti, ve kterých je národní zákonodárce lépe než evropský soudce nadán k tomu, aby změnil instituty, které se dotýkají rodiny, vztahů mezi dospělými a dětmi, či pojem manželství.“ Ústavní soud je téhož názoru. Protože Ústavní

soud neshledal návrh svého I. senátu důvodným, v souladu s ustanovením § 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, jej zamítl.

Předseda Ústavního soudu:
JUDr. **Rychetský** v. r.

Odlišná stanoviska podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujali k rozhodnutí pléna soudci Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek a Kateřina Šimáčková.

8 591449 016018

ISSN 1211-1244

Vydává a tiskne: Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o., Bartůňkova 4, pošt. schr. 10, 149 01 Praha 415, telefon: 272 927 011, fax: 974 887 395 – **Redakce:** Ministerstvo vnitra, nám. Hrdinů 1634/3, pošt. schr. 155/SB, 140 21 Praha 4, telefon: 974 817 289, fax: 974 816 871 – **Administrace:** písemné objednávky předplatného, změny adres a počtu odebíraných výtisků – MORAVIAPRESS s. r. o., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, tel.: 516 205 175, e-mail: sbirky@moraviapress.cz. **Roční předplatné** se stanovuje za dodávku kompletního ročníku včetně rejstříku z předcházejícího roku a je od předplatitelů vybíráno formou záloh ve výši oznámené ve Sbírce zákonů. Závěrečné vyúčtování se provádí po dodání kompletního ročníku na základě počtu skutečně vydaných částek (první záloha na rok 2016 činí 6 000,- Kč) – Vychází podle potřeby – **Distribuce:** MORAVIAPRESS s. r. o., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, celoroční předplatné a objednávky jednotlivých částek (dobírky) – 516 205 175, objednávky – knihkupci – 516 205 175, e-mail – sbirky@moraviapress.cz, zelená linka – 800 100 314. **Internetová prodejna:** www.sbirkyzakonu.cz – **Drobný prodej – Brno:** Ing. Jiří Hrazdil, Vranovská 16, SEVT, a. s., Česká 14; **České Budějovice:** SEVT, a. s., Česká 3, tel.: 387 319 045; **Cheb:** EFREX, s. r. o., Karlova 31; **Chomutov:** DDD Knihkupectví – Antikvariát, Ruská 85; **Kadaň:** Knihárství – Příbíkova, J. Švermy 14; **Liberec:** Podještědské knihkupectví, Moskevská 28; **Olomouc:** Zdeněk Chumchal – Knihkupectví Tycho, Ostružnická 3; **Ostrava:** Nakladatelství Sagit a. s., Horní 457/1; **Otrokovice:** Ing. Kučeřík, Jungmannova 1165; **Pardubice:** ABONO s. r. o., Sportovců 1121, LEJHANEK, s. r. o., třída Míru 65; **Plzeň:** Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, nám. Českých bratří 8; **Praha 3:** Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, K Červenému dvoru 24; **Praha 4:** Tiskárna Ministerstva vnitra, Bartůňkova 4; **Praha 6:** PERIODIKA, Komornická 6; **Praha 9:** Abonentní tiskový servis-Ing. Urban, Jablonecká 362, po – pá 7–12 hod., tel.: 286 888 382, e-mail: tiskovy.servis@top-dodavatel.cz, DOVOZ TISKU SUWECO CZ, Klečákova 347; **Praha 10:** BMSS START, s. r. o., Vinohradská 190, MONITOR CZ, s. r. o., Třebostická 5, tel.: 283 872 605; **Přerov:** Jana Honková-YAHO-i-centrum, Komenského 38; **Ústí nad Labem:** PNS Grosso s. r. o., Havířská 327, tel.: 475 259 032, fax: 475 259 029, KARTOON, s. r. o., Klášská 3392/37 – vazby sbírek tel. a fax: 475 501 773, e-mail: kartoon@kartoon.cz; **Zábřeh:** Mgr. Ivana Patková, Žižkova 45; **Žatec:** Jindřich Procházka, Bezděkov 89 – Vazby Sbírek, tel.: 415 712 904. **Distribuční podmínky předplatného:** jednotlivé částky jsou expedovány neprodleně po dodání z tiskárny. Objednávky nového předplatného jsou vyřizovány do 15 dnů a pravidelné dodávky jsou zahajovány od nejbližší částky po ověření úhrady předplatného nebo jeho zálohy. Částky vyšle v době od zaevizování předplatného do jeho úhrady jsou doposílány jednorázově. Změny adres a počtu odebíraných výtisků jsou prováděny do 15 dnů. **Reklamacce:** informace na tel. čísle 516 205 175. V písemném styku vždy uvádějte IČO (právnícká osoba), rodné číslo (fyzická osoba). **Podávání novinových zásilek** povoleno Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Jižní Morava Ředitelství v Brně č. j. P/2-4463/95 ze dne 8. 11. 1995.